

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาผลกระทบของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศต่อผลิตภาพแรงงานในระดับหน่วยผลิตภาคอุตสาหกรรมของประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อผลิตภาพแรงงาน รวมไปถึงวิเคราะห์การถ่ายทอดเทคโนโลยีผ่านการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ โดยใช้ข้อมูลการผลิตในระดับหน่วยผลิตของภาคอุตสาหกรรมที่มีการจัดกลุ่มอุตสาหกรรมตามมาตรฐานสากล ISIC 2 หลัก จำนวน 21 สาขา และได้ดำเนินงานอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงปี พ.ศ. 2544-2548 ซึ่งได้ศึกษาผลิตภาพแรงงานด้วยสถิติเชิงพรรณนา และวิธีการประมาณสมการความสัมพันธ์ของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศกับผลิตภาพแรงงานด้วยวิธี Fixed Effects และ Random Effects

5.1.1 สรุปผลการศึกษาผลิตภาพแรงงานรวมทุกกลุ่มอุตสาหกรรม

ผลการศึกษาผลิตภาพแรงงานรวมทุกกลุ่มอุตสาหกรรม พบว่าบริษัทต่างชาติมีผลิตภาพแรงงานสูงกว่าบริษัทในประเทศ โดยมีสัดส่วนผลิตภาพแรงงานสูงกว่าบริษัทในประเทศ 1.5 เท่า ซึ่งเกิดจากการใช้ปัจจัยทุนที่มีประสิทธิภาพในการผลิตร่วมกับแรงงานที่มีทักษะของบริษัทต่างชาติ โดยจะเห็นได้จากสัดส่วนทุนต่อแรงงานของบริษัทต่างชาติที่สูงกว่าบริษัทในประเทศ 1.44 เท่า และพบว่าบริษัทผลิตสินค้าเพื่อส่งออกมีผลิตภาพแรงงานสูงกว่าบริษัทที่ผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายภายในประเทศ 1.38 เท่า ซึ่งอาจจะเป็นไปได้ว่าบริษัทที่ผลิตสินค้าเพื่อส่งออกจำเป็นต้องทำการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพสินค้าเพื่อให้มีมาตรฐานในการส่งออก ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตรวมถึงการเพิ่มทักษะให้กับแรงงานเพื่อให้สามารถทำการผลิตสินค้าร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงส่งผลให้ผลิตภาพแรงงานของบริษัทที่ส่งออกสินค้าสูงกว่าบริษัทที่จำหน่ายสินค้าภายในประเทศเพียงอย่างเดียว สำหรับการพิจารณาผลิตภาพแรงงานตามกลุ่มย่อยของอุตสาหกรรม พบว่าบริษัทต่างชาติที่ผลิตสินค้าเพื่อส่งออกมีผลิตภาพแรงงานสูงสุด รองลงมา คือบริษัทต่างชาติที่ผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายภายในประเทศ บริษัทในประเทศที่ผลิตสินค้าเพื่อส่งออก

และบริษัทในประเทศที่ผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายภายในประเทศ ตามลำดับ

5.1.2 สรุปผลการศึกษาผลิตภาพแรงงานเป็นรายอุตสาหกรรม

ผลการศึกษาผลิตภาพแรงงานเป็นรายอุตสาหกรรม พบว่าบริษัทต่างชาติจะมีผลิตภาพแรงงานสูงกว่าบริษัทในประเทศทุกกลุ่มอุตสาหกรรม และพบว่าบริษัทที่ผลิตสินค้าเพื่อส่งออก มีผลิตภาพแรงงานสูงกว่าบริษัทที่ผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายภายในประเทศเกือบทุกอุตสาหกรรม ยกเว้นอุตสาหกรรมการผลิตไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้เพียงอุตสาหกรรมเดียวเท่านั้นที่บริษัทผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายภายในประเทศมีผลิตภาพแรงงานสูงกว่าบริษัทที่ผลิตสินค้าเพื่อการส่งออก เนื่องจากผู้ผลิตในอุตสาหกรรมนี้ส่วนใหญ่ผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายในประเทศเป็นหลัก โดยในปี พ.ศ.2544-2548 มีมูลค่าการจำหน่ายภายในประเทศสูงถึงร้อยละ 66 ของมูลค่าการจำหน่ายสินค้าเฉลี่ยทั้งหมด สำหรับการศึกษาศักดิ์ส่วนผลิตภาพแรงงานของบริษัทต่างชาติต่อบริษัทในประเทศ พบว่าอุตสาหกรรมไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้มีสัดส่วนสูงที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผลิตภาพแรงงานของบริษัทต่างชาติกับบริษัทในประเทศมีความแตกต่างกันมากในอุตสาหกรรมนี้ ส่วนอุตสาหกรรมยางและพลาสติกมีสัดส่วนดังกล่าวต่ำที่สุด แสดงให้เห็นว่าผลิตภาพแรงงานของบริษัทต่างชาติกับบริษัทในประเทศมีค่าใกล้เคียงกัน อีกทั้งยังพบว่าอุตสาหกรรมสิ่งทอเป็นอุตสาหกรรมที่มีสัดส่วนผลิตภาพแรงงานของบริษัทที่ผลิตเพื่อส่งออกและบริษัทผลิตเพื่อจำหน่ายภายในประเทศสูงที่สุด นั่นแสดงว่าผลิตภาพแรงงานของบริษัทส่งออกกับบริษัทจำหน่ายในประเทศมีค่าแตกต่างกันมาก ส่วนอุตสาหกรรมการผลิตไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้มีสัดส่วนดังกล่าวต่ำที่สุด ในส่วนของการศึกษาผลิตภาพแรงงานกลุ่มย่อยในแต่ละอุตสาหกรรม พบว่าอุตสาหกรรมโดยส่วนใหญ่เกือบทุกอุตสาหกรรมที่บริษัทต่างชาติที่ทำการผลิตสินค้าเพื่อส่งออกจะมีผลิตภาพแรงงานสูงที่สุด มีเพียงอุตสาหกรรมการผลิตไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้อุตสาหกรรมเดียวเท่านั้นที่บริษัทต่างชาติที่ผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายในประเทศมีผลิตภาพแรงงานสูงที่สุด

5.1.3 สรุปผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อผลิตภาพแรงงาน

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อผลิตภาพแรงงานทั้ง 4 แบบจำลอง พบว่าผลการศึกษาที่ได้เหมือนกันในทุกแบบจำลอง คือบริษัทต่างชาติที่จะมีผลิตภาพแรงงานสูงกว่าบริษัทในประเทศ และพบว่าบริษัทที่มีการจำหน่ายสินค้าเพื่อการส่งออกเป็นหลักจะมีผลิตภาพแรงงานสูงกว่าบริษัทที่จำหน่ายภายในประเทศเป็นหลัก จึงทำให้บริษัทต่างชาติที่ทำการผลิตเพื่อส่งออกมีผลิต

ภาพแรงงานสูงกว่าบริษัทลักษณะอื่นๆ ส่วนปัจจัยอื่น คือปัจจัยความเข้มข้นของการใช้ทุนต่อแรงงาน ปัจจัยการผลิตที่วัดจากต้นทุนค่าจ้างแรงงาน และต้นทุนค่าวัตถุดิบภายในประเทศ ล้วนแต่เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบทำให้ผลิตภาพแรงงานเพิ่มสูงขึ้น ส่วนค่าใช้จ่ายในการวิจัยและพัฒนาเป็นปัจจัยที่ไม่มีนัยสำคัญกับผลิตภาพแรงงาน

สำหรับผลการศึกษการถ่ายเทเทคโนโลยีแบบแนวนอนจากต่างประเทศ พบว่าเกิดการถ่ายเทเทคโนโลยีจากบริษัทต่างชาติมายังบริษัทอื่นๆภายในอุตสาหกรรมการผลิตเดียวกัน เนื่องจากการถ่ายเทเทคโนโลยีเป็นผลกระทบทางอ้อมที่ได้รับจากการลงทุนจากต่างประเทศ ซึ่งเกิดจากผลกระทบของการเลียนแบบ กล่าวคือบริษัทในประเทศเกิดการเรียนรู้เทคโนโลยีการผลิตจากบริษัทต่างชาติผ่านการเคลื่อนย้ายแรงงานที่ได้รับการฝึกอบรม โดยผ่านการเชื่อมโยงระหว่างบริษัทที่ผลิตสินค้าเสริมกัน ในอุตสาหกรรมเดียวกัน จึงทำให้ผลิตภาพแรงงานของบริษัทที่ได้รับการถ่ายเทเทคโนโลยีเพิ่มขึ้น

ในส่วนของการศึกษาตัวแปรหุ่นเวลา พบว่าผลิตภาพแรงงานของปี พ.ศ.2545 ถึง 2548 สูงกว่าผลิตภาพแรงงานของปี พ.ศ.2544 ซึ่งเป็นปีฐาน สำหรับผลการศึกษาตัวแปรหุ่นอุตสาหกรรม โดยทำการจัดลำดับจากอุตสาหกรรมที่มีผลิตภาพแรงงานสูงสุดไปยังอุตสาหกรรมที่มีผลิตภาพแรงงานต่ำสุด พบว่าอุตสาหกรรมการผลิตกระดาษมีผลิตภาพแรงงานสูงที่สุด รองลงมาคืออุตสาหกรรมการผลิตเคมีภัณฑ์ อุตสาหกรรมการผลิตยานยนต์ อุตสาหกรรมการผลิตผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการกลั่นน้ำมันปิโตรเลียม อุตสาหกรรมผลิตไม้ อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม อุตสาหกรรมผลิตเครื่องจักรสำนักงาน อุตสาหกรรมผลิตโลหะขั้นมูลฐาน อุตสาหกรรมการผลิตเครื่องอุปโภคบริโภคส่งอื่นๆ อุตสาหกรรมยางและพลาสติก อุตสาหกรรมผลิตอุปกรณ์ไฟฟ้า อุตสาหกรรมผลิตอุปกรณ์โทรทัศน์และวิทยุ อุตสาหกรรมผลิตอุปกรณ์ทางการแพทย์ อุตสาหกรรมผลิตผลิตภัณฑ์ที่ทำจากโลหะประดิษฐ์ อุตสาหกรรมผลิตผลิตภัณฑ์จากแร่ อโลหะ อุตสาหกรรมสิ่งทอ อุตสาหกรรมผลิตเครื่องแต่งกาย อุตสาหกรรมผลิตเฟอร์นิเจอร์ อุตสาหกรรมผลิตเครื่องจักรและอุปกรณ์ อุตสาหกรรมกระดาษและสิ่งพิมพ์ และอุตสาหกรรมการผลิตสิ่งพิมพ์ ตามลำดับ

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาผลกระทบของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศต่อผลิตภาพแรงงานในระดับหน่วยผลิตภาคอุตสาหกรรมของประเทศไทย พบว่าการลงทุนจากต่างประเทศมีผลกระทบทางบวกทำให้ผลิตภาพแรงงานของหน่วยผลิตเพิ่มขึ้น รวมถึงปัจจัยอื่น คือ ความเข้มข้นของการใช้

ปัจจัยทุน การส่งออก การใช้วัตถุดิบภายในประเทศ และต้นทุนค่าจ้างแรงงานล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อ
 ในทางบวกต่อผลิตภาพแรงงาน และเพื่อให้ภาคอุตสาหกรรมไทยได้รับการพัฒนาผลิตภาพการผลิต
 และได้รับประโยชน์จากการลงทุนจากต่างประเทศมากขึ้น จึงได้มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
 สำหรับหน่วยงานหรือองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. การปรับปรุงโครงสร้างการผลิตและการวางแผนนโยบายเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรม

ผลการศึกษาผลิตภาพแรงงานของแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรม พบว่าอุตสาหกรรมสิ่งพิมพ์
 มีผลิตภาพแรงงานต่ำสุด ดังนั้นกระทรวงอุตสาหกรรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระทรวง เช่น
 สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม จึงควรจัดทำมาตรการช่วยเหลือผู้ผลิตในอุตสาหกรรมที่มีผลิต
 ภาพการผลิตต่ำให้มีศักยภาพในการแข่งขันที่สูงขึ้น โดยการส่งเสริมผู้ผลิตคนไทยให้หาแนวทางใน
 การสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์มากขึ้น และลดภานำเข้าเครื่องจักร การจัดหาแหล่งเงินลงทุนที่
 ต่ำลง หรือการอนุมัติสินเชื่อพิเศษให้กับผู้ผลิตในอุตสาหกรรมนี้ เนื่องจากเครื่องจักรที่ใช้ในการ
 ผลิตส่วนใหญ่ต้องนำเข้าจากต่างประเทศ รวมถึงการส่งเสริมให้มีการร่วมทุนกับต่างประเทศ เพื่อ
 พัฒนาเทคโนโลยีการผลิตให้สูงขึ้น อีกทั้งควรให้การสนับสนุนผู้ผลิตในอุตสาหกรรมที่มีผลิตภาพ
 การผลิตสูง เช่น อุตสาหกรรมกระดาษที่พบว่า มีผลิตภาพแรงงานสูงสุด ให้สามารถรักษาศักยภาพ
 ในการแข่งขัน และคงความได้เปรียบไว้ได้ต่อไป ประกอบกับอุตสาหกรรมกระดาษเป็น
 อุตสาหกรรมพื้นฐานที่สำคัญของประเทศ จึงควรเร่งพัฒนาให้มีศักยภาพทันกับความต้องการของ
 หมวดอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ด้วยการสนับสนุนการเข้ามาลงทุนหรือการร่วมทุนจากต่างชาติอย่าง
 เข้มขันในอุตสาหกรรมกลุ่มนี้ รวมไปถึงการพัฒนาอุตสาหกรรมพื้นฐานที่สำคัญอื่นๆ เช่น เหล็ก
 สิ่งทอ ไม้ ให้มีศักยภาพการผลิตในระดับสูงด้วย นอกจากนี้ควรส่งเสริมการสร้างจุดแข็งของ
 อุตสาหกรรม โดยเฉพาะเรื่องคุณภาพ และมาตรฐานการผลิตเพื่อการส่งออก เพื่อพัฒนาผลิตภาพ
 การผลิตของหน่วยผลิตส่งออกสินค้าให้สูงขึ้น เนื่องจากผลการศึกษาที่ได้พบว่า การส่งออกสินค้า
 จะส่งผลกระทบต่อผลิตภาพแรงงานเพิ่มสูงขึ้น และพบอีกว่าหน่วยผลิตที่มีการส่งออกสินค้าจะมี
 ผลิตภาพแรงงานสูงกว่าหน่วยผลิตที่ผลิตเพื่อจำหน่ายภายในประเทศเพียงอย่างเดียว

2. การดำเนินการด้านนโยบายส่งเสริมการลงทุน และนโยบายต่างๆ

ผลการศึกษาที่ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการถ่ายทอดเทคโนโลยีในการเพิ่ม
 ผลิตภาพแรงงานของหน่วยผลิตให้สูงขึ้น เนื่องจากการถ่ายทอดเทคโนโลยีเป็นประโยชน์ที่ประเทศ

ผู้รับการลงทุนควรจะได้รับจากการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ ดังนั้นเพื่อเป็นการสนับสนุนให้ประเทศประสบความสำเร็จจากการรับการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศ รัฐบาลควรพัฒนาปัจจัยขั้นพื้นฐาน มาตรการ และกลไกต่างๆ ที่สนับสนุนภาคการผลิต เพื่อเกื้อหนุนการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศ เช่น การให้สิทธิพิเศษทางด้านภาษีกับบริษัทต่างชาติ รวมถึงการยกเลิกเงื่อนไขอื่นๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้ามาลงทุนผู้ผลิตของต่างชาติ ทั้งนี้การกำหนดมาตรการต่างๆ เหล่านี้จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ประเทศไทยจะได้รับเป็นหลัก และรัฐบาลควรจะพัฒนาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนให้ทำงานร่วมกันกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงวิทยาศาสตร์ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ ในการรับเทคโนโลยีจากต่างประเทศมาพัฒนากระบวนการผลิตของแต่ละอุตสาหกรรมให้ประสิทธิภาพ จึงจะแสดงให้เห็นว่าอุตสาหกรรมไทยได้รับประโยชน์จากการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างแท้จริง นอกจากนี้จากผลการศึกษาที่ได้ยังพบว่า ความเข้มข้นของการใช้ปัจจัยทุนจะมีผลกระทบทำให้ผลิตภาพแรงงานเพิ่มสูงขึ้น ดังนั้นการผลิตที่ใช้ปัจจัยทุนและเทคโนโลยีในระดับสูง โดยทุนและเทคโนโลยีเหล่านี้ได้รับถ่ายทอดจากบริษัทต่างชาติ จะช่วยเพิ่มผลิตภาพแรงงาน รวมถึงผลิตภาพการผลิตของแต่ละหน่วยผลิตให้สูงขึ้น

รัฐบาลควรมีการส่งเสริมให้บริษัทต่างชาติในแต่ละอุตสาหกรรมใช้วัตถุดิบภายในประเทศให้มากขึ้น โดยมีมาตรการจูงใจทางด้านภาษีและมีใช้ภาษีเป็นการตอบแทน เนื่องจากบริษัทต่างชาติส่วนใหญ่มีการนำเข้าวัตถุดิบจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ประเทศไทยได้รับประโยชน์จากอุตสาหกรรมต่อเนื่องเป็นวงจำกัด ประกอบกับผลการศึกษาที่ได้พบว่า การใช้วัตถุดิบภายในประเทศจะส่งผลกระทบทำให้ผลิตภาพแรงงานของหน่วยผลิตเพิ่มขึ้น ดังนั้นการที่ภาครัฐส่งเสริมการใช้วัตถุดิบภายในประเทศให้มากขึ้นจะช่วยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาผลิตภาพแรงงาน และการเกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่องภายในประเทศในระดับที่สูงด้วย

3. การพัฒนาทักษะแรงงาน

จากผลการศึกษาที่ได้แสดงให้เห็นว่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศมีผลทำให้ผลิตภาพแรงงานเพิ่มขึ้นในทุกอุตสาหกรรม รัฐบาลจึงควรส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศด้วยการพัฒนาผลิตภาพปัจจัยการผลิตเพื่อดึงดูดเงินลงทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทักษะแรงงาน ดังนั้นรัฐบาลควรมุ่งส่งเสริมการพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถของแรงงานในทุกระดับ ทั้งแรงงานระดับพื้นฐาน และแรงงานด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี โดยอาศัยสถาบันการศึกษาและกระบวนการศึกษา เพื่อให้สามารถพัฒนากำลังคนได้อย่างถูกต้องมีประสิทธิภาพและเพียงพอกับ

ความต้องการของภาคอุตสาหกรรม ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลก็ควรสนับสนุนให้ภาคเอกชนมีแรงจูงใจที่จะทำการฝึกอบรมพัฒนาทักษะแรงงาน ดังเช่นการกำหนดให้นำค่าใช้จ่ายในการพัฒนาแรงงานไปหักเป็นค่าลดหย่อนในการคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลของสถานประกอบการ เป็นต้น

5.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารoundต่อไป

1. ข้อจำกัดในการศึกษารoundนี้ คือข้อมูลระดับหน่วยผลิตที่ใช้เป็นข้อมูลการสำรวจอุตสาหกรรมรายปีที่เริ่มจัดทำขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ.2544 ดังนั้นข้อมูลในปีดังกล่าวนี้จึงอาจมีปัญหาทางด้านความถูกต้องของข้อมูลบางประการ เช่น ต้นทุนค่าจ้างแรงงานที่หน่วยผลิตมักจะรายงานต่ำกว่าความเป็นจริง และไม่สอดคล้องกับจำนวนแรงงานในหน่วยผลิต หรือมูลค่าสินทรัพย์ถาวรที่หน่วยผลิตหักค่าเสื่อมราคาสะสมออกมากเกินไปเนื่องจากได้ตั้งโรงงานมาเป็นเวลานาน อย่างไรก็ตามปัญหาข้างต้น ได้ถูกแก้ไขให้ดีขึ้นจากการสำรวจอุตสาหกรรมในปี พ.ศ.2545-2548 ที่พบว่าหน่วยผลิตส่วนมากให้ข้อมูลที่สอดคล้องกับความเป็นจริงมากขึ้น

2. การศึกษารoundนี้ใช้ข้อมูลในช่วงปี พ.ศ.2544-2548 ซึ่งเป็นข้อมูลที่มีผลของเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงอาจทำให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่นๆ ที่นอกเหนือจากตัวแปรที่ใช้ในแบบจำลองครั้งนี้ เช่น ผลจากภาวะเศรษฐกิจโดยรวม อัตราเงินเฟ้อ ค่าจ้างแรงงานเพิ่มขึ้นโดยที่ผลิตภาพแรงงานไม่ได้เพิ่มขึ้นตาม การศึกษารoundต่อไปจึงควรเอาผลของเวลาออกด้วยการหาความสัมพันธ์โดยวิธี Cointegration

3. ในการศึกษาเรื่องผลกระทบของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศต่อผลิตภาพแรงงานในระดับหน่วยผลิตภาคอุตสาหกรรม ยังมีปัจจัยอื่นที่คาดว่าจะมีอิทธิพลในการกำหนดผลิตภาพแรงงาน เช่น ปัจจัยทางการใช้นโยบายการค้าและการลงทุนในแต่ละช่วงเวลา โดยเฉพาะผลของนโยบายการส่งเสริมการลงทุน ผลของนโยบายการสนับสนุนการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า หรือผลของนโยบายการสนับสนุนการผลิตเพื่อส่งออก รวมไปถึงแนวคิดเรื่องปัจจัยการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Growth Model) เป็นต้น ซึ่งปัจจัยดังกล่าวเหล่านี้เป็นผลกระทบที่ไม่ได้กล่าวถึงในงานศึกษารoundนี้ ดังนั้นในงานศึกษารoundต่อไปจึงควรที่จะทำการศึกษาในประเด็นเหล่านี้ด้วย เนื่องจากจะทำให้ทราบปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของภาคอุตสาหกรรมให้มากยิ่งขึ้น